

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה וכל שכן מברא לברתא.....1
- ב. האי נמי תקנתא דרבנן היא ... לעשויה.....3
- ג. מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אנסוה מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחילתא ... מוכרת כתובה לבעלה כמוכרת לאחרים.....4
- ד. מתה אין יורשין של זה ואין יורשין של זה יורשין כתובתה ... כתובת בנין דכרין.....5
- ה. מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות.....6
- ו. אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאת לו.....6
- ז. מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה.....8
- ח. בנן נוקבין דיהויין ליכי מינאי ... עד דתבגרון ... הבת נזונית עד שתארס.....10
- ט. כיון דאירסה לא ניהא ליה דתיתזיל.....10
- י. ממאנת יש לה מזונות ... אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות.....11
- יא. כתובתה על נכסי בעלה הראשון.....11

דף נג.

א. לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה וכל שכן מברא לברתא

כיון¹ שהקפידה התורה כל כך בסדר הנחלות לקרוב קרוב קודם, אמרו חז"ל שלא יעביר שום אדם נחלתו לאחרים במקום² שיש לו יורשים³, ולפיכך

¹ שו"ע ונו"כ חו"מ רפב א

² הפוסקים האריכו בהלכה זו דאיסור העברת נחלה ע"י שד"ח כללים מערכת הלמ"ד כלל ג.

³ מלשון הרמב"ם, והטור כתב והניח בנים, וכן הוא לשון המשנה והניח את בנו, ומלשון זה משמע שיעקר האיסור הוא במקום שיש בנים ומעביר לאחרים, אבל כשאין לו בנים אלא יורשים אחרים, ע"י בשד"ח (שם) ובערוה"ש (סימן רפב), ובשו"ת חקרי לב (חו"מ ח"ב סימן נד) העלה שיש איסור גם ביורשים אחרים, וכ"כ בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן קנא).

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

למרות שיכול לתת מתנות בחייו ואין בכך משום העברת נחלה⁴, כל הנותן כל נכסיו לאחרים⁵ והניח יורשים, או שנתן חלק מנכסיו בשעת מיתה לאחרים והניח יורשים, אעפ"י שמה שעשה עשוי וזכה המקבל המתנה, מ"מ אין רוח חכמים נוהג⁶ מן הנותן שהעביר את הנחלה, אפילו אם אין היורשין נוהגין בשורה⁷ דלא ידע מאי זרעא נפיק מיניה. ויש לבית דין למנוע דבר זה ולקריתו עבריינ⁸.

לפיכך מדת חסידות הוא שלא יעיד שום אדם ולא יהיה שום אדם חשוב בצוואה זו כשמעבירין הירושה מהיורש, אפילו ממי שאין נוהג בשורה למי שהוא חכם ונוהג בשורה.

אולם אם היורש מחלל שבת או אפיקורס רחמנא ליצול, מותר להעביר הירושה ממנו, וכן אם על ידי הירושה ירבה לחטוא, כגון שיעבוד בקרקע בשבת, או ישתמש בכספי הירושה לעבירה, מותר להעביר⁹.

⁴ שאין שום סברא שיהא אסור לאדם ליתן מתנות מהיים בעודו בריא, וכ"כ הלבוש (בלבוש האורה פ' חיי שרה) במה שנתן אברהם כל רכושו ליצחק, וכ"כ בשד"ח (שם) בשם יפה תואר, וכ"כ כמה אחרונים, ואע"ג שבסוגייתו משמע דהוצאות נדוניא לבנות, אי לאו משום תקנה יש בהם איסור העברת נחלה, אף על פי שהוא מחיים, ונתקשו האחרונים בכך, ע"י שו"ת הרא"ש (כלל פה סימן ג) במ"ש בירושלמי שאם אמר לבני נותנים גם לבנות, אבל בשעת מיתה אין בנות בכלל, והסביר הרא"ש שבריא רוצה לתת גם לבנותיו, כדי לחבבן על בעליהן, אבל בשעת מיתה חושש לאיסור העברת נחלה, וע"י שו"ת חת"ס (ח"מ סימן קנא), שד"ח (שם), שו"ת מהרש"ם (ח"ז סימן יב), ובשו"ת ראנ"ח (ח"א סימן קיח). ועיין בשד"ח שהרמב"ם מייירי בשנותן כל נכסיו, אבל בשנותן מקצת נכסיו מחיים אפשר שמותר, וסיים שכמדומה שכן כתבו כמה מחברים, וכ"כ בכנה"ג שבבריא מותר, ולענ"ד נראה להוכיח מדברי הרמב"ם שכתב והניח היורשים, דסתמא איירי בשעת מיתה, דבבריא מחיים לא שייך לשון והניח היורשים, שהרי עתיד הוא להרויח עוד ולעשות חיל בנכסיו, ולדברי השד"ח נחא גם זה. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סימן קלה) כתב דדוקא בבנות מותר משום תקנת נישואין (ע"י בדבריו ח"ו סימן קמו שמתיר לתת נדוניא גדולה, וכן כדי לחבבן על בעליהן), ולכן מותר גם שפח"ז (צ"ע דשפח"ז הוא לאחר מיתה, וע"י להלן), ואילו בשו"ת מהרש"ם הנ"ל נראה דדוקא בשעת נישואין מותר, אבל לאחר נישואין אין להקל, ולכאורה משמע כן בשו"ת ראנ"ח הנ"ל.

⁶ ובירושלמי אמרו עליהם הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם, וכתב בכנה"ג דאיסורא נמי איכא, וכן הוא בשו"ת ראנ"ח (סימן קיח) (וכתב דהוי דומיא דמחוסר אמנה שאמרו ג"כ לשון זה, ואיכא איסורא לחזור, ועי"ש שהאריך להוכיח כן), ובשד"ח (כללים כלל ג) דן בארוכה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ועכ"פ איסור דרבנן איכא לדעת רוב הפוסקים שהביא שם.

⁷ בין אם אין נוהגין בשורה כלפי האב בין אם אין נוהגין בשורה כלפי שמיא. סמ"ע שם א בכנה"ג אבל אין כופין אותו בשוטים, ופשוט שאינו חייב להחזיר, וכתב עוד שהמשיא עצה להעביר נחלה נקרא רשע, דומיא למ"ש שהמשיא עצה למכור בלאחריו, ובשו"ת הרמ"א שציין נראה שפשרנים יכולים לעשות כן.

⁹ שו"ת מהר"ם שיק (ח"מ סימן מג) וצ"א אם יש לו בן בשר אם מותר להעביר שהרי כבר ראינו דנפיק מיניה זרעא מעליא, (ע"י שו"ת דובב מישרים ח"א סימן צו שתמה על המהר"ם שיק), וכ"כ בשד"ח (שם) בשם ספר מחנה יהודה, ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סימן ג) דה"ה שמותר להעביר ירושה מבן מוסר, שהרי מותר לאבד ממונו, ומסתפק במומר לתיאבון, עיין שם.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

יש מתירים להעביר מקצת הירושה מיורש ליורש¹⁰.

נחלקו הפוסקים כשמשאיר ליורש סכום חשוב, אם מותר להעביר השאר, ויש אומרים שאם נותן לצדקה בשעת מיתה מותר¹¹.

מי שצוה בעת מותו לעשות בנכסיו הטוב שאפשר לעשות בהן, יתנוהו ליורשיו, שאין טוב וישר ממנו שהרי התורה זכתה לו¹².

וכל איסור זה אינו אלא להעביר אלא בנכסים שמדרך העולם עומדים לנחלה, אבל בנכסים שדרך להוציאם אין איסור¹³, ואם כונתו למעט בירושת היורשים אסור, וכ"ש כשאומר כן בפירוש, אבל אם כונתו באמת לשם מתנה, מותר¹⁴.

ב. האי נמי תקנתא דרבנן היא ... לעשויה

כבר התבאר לעיל דף נב: שצוו חכמים¹⁵ שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו, וזהו הנקרא פרנסה, לפיכך המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין

¹⁰ כנה"ג דבמרבא לאחד וממעט לאחד, והיינו שאינו עוקר הירושה לגמרי מאף יורש, ליכא איסורא דאעבורי אחסנתא, ומ"מ משמע מדבריו שמדת חסידות יש כאן, ובשו"ע הרב (ה' מכירה סעיף ח) כתב שאפילו למעט לזה ולהרבות לזה יש מי שאוסר, וראוי לחוש לדבריו, וגם בערוה"ש משמע שיש קפידא בזה, ובמנח"פ בשיירי המנחה תמה על שו"ע הרב שמדברי הרמב"ם משמע דדוקא בחייו אסור, אבל במצווה לאחר מותו מותר, ולהשוות בנות לבנים איכא איסורא דהעברת נחלה, דבנות במקום בנים כאחרים דמיא, וגם בהשוואת בכור לפשוט יש איסור שמבטל צווי השי"ת לתת פי שנים לבכור, וכן משמע בשו"ת מהרש"ם (ח"ז סימן יב), וצריך לומר דכל שאינו משנה מסדר ירושה שקבעה תורה, אינו צריך לחשוש לקנאה, ואסור משום עקירת ירושה דאורייתא.

¹¹ פתחי חושן שם סעי' ב

¹² ויש לעיין כשהיורש מתרצה שמורישו יעביר הנחלה ממנו, אם מועיל לסלק האיסור, ומדברי שו"ת הרמ"א (סימן עח) נראה דס"ל שמותר ונראה פשוט שלאחר מיתה אם ירצו היורשים להעביר או לשנות סדר הירושה, פשיטא שאין בזה איסור, ונראה שאף אם המוריש מבקש מיורשיו שישוו מעצמם בנות לבנים ובכור לפשוטים, אין כאן בית מיהוש, שיכול אדם למחול משלו, ושמעתי שאחד מגדולי הדור ביקש בצוואתו שיעשו כן בדרך מתנה ומחילה, וכן משמע בקצה"ח (סימן רמח סק"ה). פתחי חושן שם הערה ה

¹³ המנח"י (שם) ומדברי כמה אחרונים משמע שבקרקעות יש להחמיר יותר מבמטלטלין. עיין בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן רסז) כתב שעיקר איסור העברת נחלה הוא בקרקעות שהם אחוזות עולם, וכ"כ בלבוש האורה (פ' חיי שרה), ובקונטרס הנ"ל הביא עוד פוסקים דס"ל לחלק כן, שבמטלטלין ליכא איסור העברת נחלה, ועי' שד"ח (שם ס"ק יא), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ז סימן יב) כתב שאין חילוק.

¹⁴ וכ"ש כשירדע לנו הסיבה שבגללה הוא נותן מתנה, שאין שום בית מיהוש, כמבואר בשו"ת צ"צ (חו"מ סימן מב) שמותר לתת לבתו כשרוצה לדור אצלה, פתחי חושן חלק ט (ירושה ואישות) – הערות פרק ד – הערה ב

¹⁵ שו"ע ונו"כ אבה ע"ז נח א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

לאשת עני שבישראל לשנה¹⁶, וכופין אותו להשיאה לאיש וליתן לה פרנסה בצמצום¹⁷, אבל סך הנדן אין כופין ובדעתו תולה¹⁸.

במה דברים אמורים שהיה האב עני, אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו. אבל אין כופין אותו אלא כשיעור הנזכר¹⁹.

ג. מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זויזי אנסוה מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחילתא ... מוכרת כתובה לבעלה כמוכרת לאחרים

כבר התבאר לעיל דף נ: שתנאי בית דין²⁰ הוא שיהיו בני כל אחת מנשיו נוטלים כתובת אמם שמתנאי כתובה הוא שהבעל מתחייב לאשתו, שהבנים שתלד לו, יירשו את כתובת אמם כל שלא נתחייב בה כבר לאשתו²¹, יתר על חלקם בירושה עם אחיהם בני אשה אחרת, וכן יירשו בניה את נדונייתה, שמקבל הבעל על עצמו בתורת נכסי צאן ברזל, וכן תוספת כתובה, לסוברים כן, ואחר כך חולקים את שאר הירושה עם אחיהם בשוה.

ואם מכרה²² כתובתה בין לבעלה בין לאחרים שאם תתאלמן או תגרש יטלנה הם, ואם תמות בחיי בעלה יירשנה בעלה, מן הסתם לא מכרה כתובת בנין דכרין, ולא הפסידה שום דבר מתנאי הכתובה, שהעורך במעות הביא אותה להכרח זה, ולא להפסיד את בניה נתכוונה, והמוכר בעין רעה מוכר, ולפיכך אם תמות בחייו ואחר כך מת הוא, בניה נוטלין כתובת אמן כאילו לא מכרה,

¹⁶ ח"מ שם א ב"ש א

¹⁷ ועיין טיב קידושין שם שתמה אמאי לא הזכירו הפוסקים הנאמר בנמ' עד עישור נכסיו. ועיין ערוך השולחן שם סעיף ג שייב משום דאנן קיי"ל דלאו דווקא הוא כמו שיתבאר בס' קי"ג דיתומים המשיאים אחיותיהם מירושתם שמין כמה האב היה נותן להם ואם לא ידענו אומדנתו נותנין לה עישור נכסים ולכן כתב סתם שיתן מעט מנכסיו כפי רצונו.

¹⁸ ח"מ שם ב וב"ש שם ב

¹⁹ ח"מ שם ב

²⁰ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קיא א

²¹ כלומר שלא נירשה, ושמתי בחייו

²² שו"ע ונו"כ אבהע"ז קיא טו

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אבל אם מחלה כתובתה לבעלה²³ מן הסתם מחלה הכל שבעין יפה מחלה, והפסידו בניה²⁴ כתובת בנין דכרין. ואפילו נדונייתא הפסידה והפסידו הם²⁵, אם אינה בעין²⁶, ויש אומרים²⁷ שלא איבדו נדונייתא אלא א"כ אמרה כל מה שבשטר מחול לך²⁸.

לפיכך אין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם, אבל אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידם ו"א שאין להם כלום שמא מחלה אמם, וי"א שכיון שתנאי ב"ד הוא אין חוששים למחילה²⁹. ואם הוא במקום שאין דרכן לכתוב כתובה לכו"ע יש להם, שמן הסתם אין אנו אומרים שמחלה.

ד. מתה אין יורשין של זה ואין יורשין של זה יורשין כתובתה ... כתובת בנין דכרין

כבר התבאר במסכת יבמות דף פז. שהאשה³⁰ שהלך בעלה למדינה אחרת ובאו ואמרו לה מת בעלך, חשו חז"ל לתקנת העגונות והקילו מאד בעדות אשה שמת בעלה, ומכל מקום משום חומרא דאשת איש וחשש שמא מתוך

²³ משמע שתנאי כתובה אף מה שאין נוגע לעצמה הוא זכות שלה ואף אם לא תמחול גוף הכתובה רק תאמר לבעלה אני מוחל לך תנאי כתובה הרשות בידה ולא יוכלו לטעון כבר זכינו בתנאי כתובה. ח"מ שם קה יא
²⁴ בס' יד המלך פ"ז מה"א הלכה י"ט שכ' וז"ל ואף דהזכות של תנאי הלז לא שייך לה רק לבניה הזכרים שילדה לו ואיך יש בידה למחול צ"ל כיון דמדינא אין שום חלות כלל על גוף המתנה שנתן לבניה אחריה כיון דבשעת המתנה בניה עדיין אינם בעולם ועיקר כתובת בנין דכרין הוא רק מכח תנאי ב"ד הם אמרו והם התקינו שאם מחלה גוף כתובתה בטלה ג"כ תנאי כתוב' זו. אולם עיין ריטב"א וחי' הר"ן בסוגיתנו ועי' או"ש אישות פ"ט הי"ב, בד' הראב"ד שם שהמוחלת הרי היא כנפרעת כתובתה, שאומרת, הריני כאילו נתקבלתי, ונמחל שיעבודה והרי היא כמי שאין לה כתובה

²⁵ דע' הרמב"ן שגם נדוניא בכלל כתובה ולזה הסכים הרשב"א במוכרת ומוחלת כי מצד הלשון כשאומרת כתובתי מכור או נתוני אף הנדוניא בכלל הלשון ודע' הריב"ש בס' קמ"ט שגם הרמב"ם כן דעתו בדבר שאינו בעין אבל מה שהוא בעין מנכסי צ"ב שהכניסה לו אף אם מכרה או נתנה אותם בפירוש יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא הייתי יכולה להעזי נגדו כדי שלא יאמר וכי עניך נתת בגירושין ובמית' שאין אתה רוצה למכור לי אבל דבר שאינו בעין והיא מוחלת לו אין יכולה לומר נחת רוח עשיתי לו דהא יכולה להעזי ולומר לו למה לך המחילה וכי עניך נתת בגירושין הלא הכל בידך כבר. ח"מ שם יב, מיהו קשה לפי זה אם כן למה לא מתרצים כן במחילת כתובה דא"י לומר נ"ר עשיתי מטעם זה אלא נראה דאירי דמוחלת סתם הכתוב' וכשהנדוניא אינו בעין נכלל בכלל הכתובה וכמו דא"י לומר בכתובה נ"ר עשיתי כן א"י לומר במחיל' הנדוניא נ"ר עשיתי ואם מחלה הנדוניא לבד י"ל דיכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי, ב"ש יא

²⁶ שו"ע ונו"כ שם קה ד

²⁷ דעת המ"מ פט"ז מה"א שלדעת הרמב"ם אין הנדוניא בכלל כתובה ולא אמרו בגמ' רק שהתוספות בכלל כתובה למוכרת ולמוחלת אבל הנדוניא אינה בכלל מן הסתם. ח"מ שם יב, ב"ש יא

²⁸ אלו הייתי כדי להכריע היה נלע"ד האידנא עכ"פ מיד שאמרה כתובתי מחול לך אין כונתה אלא על השטר תוספת כתו' שכוללת הנדו' כי נשתנה הענין לנבייהו עד שלשטר זה קורין ממש בשם סתם כתובה. בית מאיר שם

²⁹ שו"ע ונו"כ שם קיא טו עיין ב"ש יב ובהפלאה קונט"א שם וב"מ ואבנ"מ

³⁰ לשון הלבוש יו"ד קנו נו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

זה יבואו מכשולות וקלקולים להרבות ממזרים בישראל, דקדקו ומצאו ז"ל קצת תיקון לזה ואמרו כיון שהקלנו עליה בתחלתה נחמיר עליה בסופה, כדי שאף אם אנו נקל בעדותה ונתיר אותה לינשא ע"י קולי העדיות, היא בעצמה לא תינשא עד שתידוק ותחקור ותדרוש היטב היטב אם אמת היה דבר העדות שתתיירא שמא תוכחש העדות, או יבא בעלה הראשון ותבא לידי כל החומרות הללו שנחמיר עליה אם תנשא לאחר ויבא אח"כ בעלה הראשון.

ומן החומרות שהטילו עליה שתהא כעוברת על דת ולא תהא לה כתובה משניהם והפירות שאכלו שניהם מנכסי מלוג שלה אף על פי שאינם חייבים בפרקונה אינם צריכין לשלם אותם לה דקנסוה רבנן. ואין לה מזונות אפילו מה שלותה ואכלה תחתיו ואינו צריך לשלם לא הוא ולא יורשיו, דכיון שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה, הראשון יורשה דעל כרחך לא קנסו לבעלה שלא חטא, אך כתובת בנין דכרין אין לבגעה שאין לה תנאי כתובה.

ה. מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות

האשה שמחלה כתובתה³¹ לבעלה הפסידה מזונות לאחר מותו, אבל בחייו יש לה מזונות כל ימי חייו, שהרי מעשה ידיה שלו ומזונות בחייו תקנו לה תחת מעשה ידיה³². ויש מי שאומר³³ שאף בחייו הפסידה מזונות.

וכן אם מחלה כתובתה ליורשים אברה גם מזונותיה לכו"ע, ואינה כמוחלת כתובתה לבעלה, ששם סומכת היא עליו שלא ימנע לה מזונותיה ולא מחלה להו, אבל מוחלת ליתומים כיון שאין לה עליהם כתובה, הרי הסתלקה מביתם לגמרי ואין לה עליהם מזונות.

ו. אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאת לו

³¹ שו"ע ונו"כ שם צג ט

³² ח"מ שם כא, למ"ד מזונות דאורייתא ז"ל דלא הפסידה מה שזכתה מדאורייתא ולמאן דאמר מדרבנן מכל מקום לאו מת"כ הוא בחייו לכן אפילו מחלה ת"כ יש לה מזונות בחייו מה שאין כן אחר מותו דמזונות הם מחמת ת"כ ב"ש שם יט ועיין אבנ"מ ובהערות.

³³ דעת הרמב"ם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר במסכת יבמות דף כט: שארוסה בלשון התורה והחכמים, היא אשה שנתקדשה לאיש באחת מהדרכים שהאשה נקנית בהן, ועוד לא נישאת לו. הארוסה היא אשת איש גמורה, שאם בא עליה אחר חוץ מבעלה חייבים מיתת בית דין, ואינה ניתרת לאחרים אלא אם יגרשה הבעל בגט, או שמת בעלה.

והבדלים רבים יש בין ארוסה לנשואה וביניהם – אשתו נשואה³⁴ שהיא כשרה, חייב להטמאות לה³⁵ וכן שומרת יבם³⁶ ואפילו הוא כהן, וכשם שהוא מיטמא לה כך היא נטמאת לו³⁷, אבל פסולה, או גרושה שגירשה, או ארוסה, אינו אונן בשבילה אינו מטמא לה, ואם הוא כהן אסור להטמאות לה, מדכתיב (ויקרא כא פסוק ב) **פִּי אִם לְשֹׂארוֹ הִקְרַב אֱלֹיוֹ**, דהיינו נשואה שיש לה עמו קרבת בשר, ולא הארוסה אליו. ולא הגרושה, שעכשיו אינה שלו³⁸. וכיון שהוא אינו מטמא לה כן היא בין הפסולה או הארוסה או הגרושה לא אוננים לו ועל אף שמצוה הוא לטמא למתים האמורים בפרשה, ארוסה אינה חייבת³⁹ ואינה מצווה⁴⁰ לטמא לארוס שלה. אבל הרשות בידה⁴¹. ואם נפטר ברגל י"א⁴² שאסורה להטמאות לו שישראלים מוזהרים על הטומאה מונבלתם לא תגעו⁴³.

³⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז נה ה ויו"ד שענ"ד

³⁵ עיין במשנה למלך פ"ב מהלכות אבל שנסתפק אם נתקדשה קדושין דרבנן מהו מי אתי קדושין דרבנן ודחי עשה דלה יטמא או לא והביא ראיה דאין כח בקדושי דרבנן לדחות העשה דלה יטמא נע"ש אבל אין ראייתו מכרעת דהגמ' דיבמות שהביא שם לא מיירי אלא שאין כח קידושי דרבנן לעבור על ל"ת דלא יטמא משא"כ הכא י"ל דיש כח קידושי דרבנן לדחות העשה דלה יטמא בשב ואל תעשה. וכי עוד שמה שלא נסתפק אפילו בנשואה וכגון קטנה שנשאה דנשואה דרבנן היינו משום דנשואה פשיטא דאינו מטמא לה משום טעמא דבעולה דקי"ל דאינו מטמא לאנוסה ולמפותה ואפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה ג"כ אינו מטמא לה אתיה דכל נשואה בחזקת בעולה. פ"ת שם ג

³⁶ ספר עצי אלמוגים [הלכות שניות לעריות סימן ב סוף ס"ק י] תמה מיבמות (כ"ט ב') ומתוספות שם (נ"ו ע"א ד"ה מן). וכן קשה לי מדברי הרא"ש ביבמות (דף נ"ו ג' פ"ו סימן ה) דמבואר דכלא ביאה אין מטמא לשומרת יבם, וכן משמע בפירוש רש"י בסוטה (כ"ד ב' ד"ה דהא) וסנהדרין (ס"ט ע"א ד"ה קנאה) ונדה (מ"ד ע"ב ד"ה אם בא). ועוד קשה לי דאמאי גבי הפרת נדרים אינו מפר כמו שכתוב סימן רל"ד [סעיף ז], וגרע מארוסה [שם סעיף ה], וכאן עדיפא. יד אברהם שם.

³⁷ דחייבת לטפל בקבורתו מדרבנן ולכך היא אוננת עליו. המקנה קונטרס אחרון אבהע"ז שם

³⁸ לבוש וביאור הגר"א שם וחי"מ באבהע"ז שם טו

³⁹ ש"ך שם ד

⁴⁰ ח"מ שם טז

⁴¹ גם אם היא בת כהן ואשת כהן דהא בנות אהרן לא הוזהרו על הטומאה

⁴² פ"י שני ברש"י בסוגיין

⁴³ אם כן מוכח מזה דאשה נמי חייבת לטהר עצמה ברגל. ומהתימא על כל הפוסקים ראשונים ואחרונים שהשמיטו את זה (ו) בגוף הדין שחייבים לטהר את עצמו ברגל. בית הלל יו"ד שם. ועיין באר היטב יו"ד שענ"ד שם שכתב "או דוקא כל הפוסקים שהרי הרמב"ם הביאו בפט"ז מטומאת אוכלין והסמ"ג בעשין רמ"ו. וכן

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

וכן אשתו⁴⁴ הנשואה ושומרת יבם⁴⁵ מתאבל עליה וכשם שהוא מתאבל על אשתו, כך היא מתאבלת עליו אבל אשתו הארוסה אין חייב להתאבל עליה, והיא אינה חייבת עליו.

אם היה לו קטטה עם אשתו והיה דעתו לגרשה ומתה מתוך הקטטה⁴⁶, וכל שכן אם הסכימו להתגרש ומת אחד מהם⁴⁷.

ז. מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה

ארוסתו שמתה, אינו יורשה, שבירושת הבעל כתוב (שם) שארו, וזו אינה שארו, ואף להסוברים שירושת הבעל מתקנת חכמים⁴⁸, לא תיקנו אלא

הפוסקים המדברים בדינין שאינן נהוגין עכשיו מביאים ג"כ דין זה. משא"כ הרא"ש והטור ושאר פוסקים שאינן מביאים אלא דינין הנהוגין אין מביאים דין זה. כי עיקר הדין לטהר ברנל קאי על זמן הבית שהיו צריכין להיות טהורים לאכול בקדשים כמ"ש רש"י ורמב"ם. אבל בזמננו אין נפקותא בזה בין הרנל לכולי שתא שהרי טמאי מתים אנן ואין לנו אפר פרה ומה גם גזרו טומאה על ארץ העמים ומה טהרה שייך ביה. ואף שאיזה פוסקים כתבו שגם בזמננו חייב אדם לטהר עצמו ברנל לאו מטומאת מת ושרץ קאמרי אלא מטומאה היוצא מגופו של אדם וכדומה. וגם מרמזת הטהרה על טהרת הנפש. ועיי"ש בפ"ת אבהע"ז שם שדייק מדברי הב"ש משמע דס"ל שדברי רש"י הנ"ל קאי גם על זמן הזה לפי דהחויב לטהר עצמו ברנל הוא גם בזה"ל. אבל מלשון הטור וש"ע שכתבו אינה חייבת משמע דס"ל שדברי רש"י הוא רק על זמן הבית וכמו שבאמת לא נמצא בטור וש"ע בשום מקום שיוכיחו חויב זה וכ"כ בת' שאנת ארי' סי' ס"ה דהא דאמרי' חייב אדם לטהר עצמו ברנל אינו נוהג בזה"ל ע"ש וכ"כ בשו"ת יד אליהו סי' ס"ח והובא בשו"ת בא"ח סי' תקכ"ט ע"ש.

⁴⁴ שו"ע שם ד

⁴⁵ ובפשוטו מתאבל על שומרת יבם כיון דמיטמא לה ועי' בכה"ג וכ"כ תשובת משא"כ חלק יו"ד סימן כ"ז כיון דמיטמא לה [סימן שעג סעיף ד] הוא הדין מתאבלין עליה. חי' רע"א וגליון מהרש"א שם. אולם עי' בתשו' פרה מטה אהרן ח"ב סי' ק' דשומרת יבם שמתה אין היבם מתאבל עליה ע"ש וכן בתשו' נחפה בכסף יו"ד סי' א' הובא בס' בר"י שקיל וטרי בכל דברי המשא"כ משה ומסיק כדברי הרב פרח מ"א שאינו חייב להתאבל. פ"ת שם ב

⁴⁶ חי' רע"א שם מהי"ש (פ"ב דגיתין סי' ד') דאינו מתאבל עליה ועי' בספר בית מאיר לאה"ע (סי' צ' ס"ה

⁴⁷ חי' חת"ס בשו"ע שם וסיים וצ"ע למעשה.

⁴⁸ שלהלכה נחלקו גאונים וראשונים: יש פוסקים שירושת הבעל היא מן התורה שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, אלא שעשו בה חיזוק כשל תורה, בין לענין סילוק ובין לדינים אחרים, או שעשו בה חיזוק יותר משל תורה, שאף אם יכול אדם להסתלק מירושה של תורה, אינו יכול להסתלק מירושת הבעל שהיא מדרבנן דעת רש"ג בתשובה"ג הרכבי סי' רב; רה"ג בתשובה"ג שע"צ ח"ד ש"ד סי' נג; רי"ף כתובות סד א; השנות הראב"ד אישות פי"ב ה"ג ונחלות פ"א ה"ח, ועי' כתוב שם כתובות פנ א שכ' שהיא דרבנן, וצ"ע; עי' סה"י לר"ת (שלוניגר) סי' לג; רמ"ך אישות שם; רשב"א ב"ב מט א וקיב א ובשו"ת ח"ב סי' רכא; רא"ש כתובות פ"ה סי' לה וב"ב פ"ט סי' טז ושו"ת הרא"ש כלל נה סי' א; וי' עי' פסקי ריא"ז ב"ב פ"ח ה"א אות ט; רי"ו מישרים נכ"ג ח"ז; טור אהע"ז סו"ס צב, וסותר למש"כ בס"י סט, ועי' חי' הגהות שם שעיקר דעתו שהיא מה"ת, אבל בב"ח ופרישה סי' עב כתבו להיפך; ר"ן ב"ב קיב א; תשב"ץ ח"א סי' קנ וח"ב סי' סו וקסב ורצב תיקון ג; ה"ר יקר הלוי בשו"ת מהרי"ל סי' עו; שו"ת הרמ"א סי' קיב; שו"ת מהרשד"ם אהע"ז סי' קכה, שכ"ד רוב הפוסקים; עי' ש"ך חו"מ סי' קג ס"ק יט. וכ"מ ברמ"ה ב"ב פ"ח אות לא – לה ובאגודה כתובות פד א, שירושת הבעל היא מן התורה,

ודעת תשו' גמ"מ סי' רכה; ראב"ן כתובות פד א; רמב"ם אישות שם וה"ט ונחלות שם; מדברי סופרים, ונחלות פ"ו ה"ח ושמיטה ויובל פ"א הכ"א: מדבריהם, ושו"ת הרמב"ם פאר הדור סי' ה ופהמ"ש כתובות פ"ט מ"א: דרבנן, ופהמ"ש (קאפח) ב"ב פ"ח מ"א ובכורות פ"ח מ"י, (אבל בפהמ"ש לפנינו שם ושם כ' שהיא מה"ת, ועי'

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

בנשואה ולא בארוסה. ואין הארוס חייב בקבורתה, שחיוב קבורתה הוא מפני שיורש אותה, וארוסה אינו יורשה, אלא אביה יורשה ואביה קוברתה, כשם ששאר הזכויות והחובות שיש לאב ביחס לבתו קיימים אף כשהיא ארוסה אלא אביה יורשה ואביה קוברתה.

כתב לארוסתו⁴⁹ כתובה אם מת או גירשה, ו"א⁵⁰ שגובה עיקר כתובה מבני חורין, ואין הנכסים משועבדים לכתובה, ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא כנסה. וי"א⁵¹ שגובה מנכסים משועבדים ככל חיוב הכתוב בשטר. אבל אם אירס אשה ולא כתב לה כתובה, ומת או גירשה והיא ארוסה, אין לה כלום, ואפילו העיקר, שלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב. וי"א⁵² דארוסה יש לה כתובה, אבל נוהגין כסברא הראשונה⁵³. ואם כתב למשודכת וחזרו בהן קודם אירוסין, אפי' מנה ומאתים אין לה שלא כתב לה אלא ע"מ לקדשה ולכונסה⁵⁴.

אפילו כתב כתובה לארוסתו⁵⁵, אינו יורשה, אף על פי שנתקדשו להינשא עד כדי כך. וכן הבא על ארוסתו בבית חמיו, באופן שאינה נעשית נשואה בביאה זו, אינו יורשה. נכנסה לחופה, שהיא כנשואה לכל דבר, אפילו מתה קודם שנבעלה, הרי זה יורשה.

דף נג:

תו"ט בכורות שם, ועי' מ"מ וכ"מ נחלות פ"א שם; עיטור אות ת תנאי ענין ראשון (מהדרו' רמ"י ח"א דף לו), הובא בהגמ"ר כתובות סי' רצד, אבל באות מ מרד (ח"ב סוף דף סח) הביא ד' הרי"ף; סמ"ג עשין מח, ועי"ש עשין צו: מפי הקבלה, והסמיכוה למדרש המקראות, ור"א שטיין שם בדעתו שר"ל מדרבנן; ה"ר נתן ב"ר מאיר בבעה"ת ש"ו ח"ד; שו"ת מהר"ם מר"ב ד' קרימונה סי' קצב ובתשו' בעה"ת סי' עו; תשומי"י נשים סי' לה ותשו' ופסקים מחכמי אשכנז וצרפת סי' קג; החינוך מ' ת; ר"א מן ההר יבמות פט ב; מאירי יבמות שם וכתובות פג ב וגימין עז א וב"ב קיב א, ועי' מאירי שבועות מח ב; אר"ח ח"ב עמ' 83 – 84. וכ"מ בס' המכריע סי' מז ובפרי"ד כתובות פג א, ועי' שו"ת מהרי"ל החדשות סי' קל ושו"ת הב"ח סי' כד. שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, ובכ"ש אהע"ז צ ס"ק א הביא שתי הדיעות

⁴⁹ שו"ע אבהע"ז נה ו

⁵⁰ דעת הרמב"ם וכן פסק המחבר

⁵¹ הרא"ש בפ' אעפ"י ס"ק ח' השיג על הרמב"ם בדין זה עיין שם שכתב דלמה לא תהא כתוב' מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכנסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה מאתים. ח"מ שם יח וב"ש יב

⁵² ועיין בביאור הגר"א כד "וכן עיקר להלכה דראייתם מוכרחת מאוד. ובודאי כל הסוגיות מוכחות די"ל כתובה".

⁵³ שאפילו אם ארוסה יש לה כתובה, הרי זה בימי קדם שדרכם היה לכתוב לקצת ארוסות כתובה, או כשלא נהגו כלל לכתוב כתובה אפילו נשואה, אבל בימינו שלכל נשואה כותבים כתובה ולארוסה אין כותבים, אין לארוסה כתובה כלל כשלא כתב לה. ועיין ביאור הגר"א שם שכתב אגם המנהג שכ' הרב ג"כ נכון.

⁵⁴ ח"מ שם יט וב"ש יג מהריב"ש

⁵⁵ שו"ע שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ח. בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי ... עד דתבגרין ... הבת נזונית עד שתארס

כבר התבאר בדף נב: שמתנאי כתובה⁵⁶ שתהיינה הבנות הנולדות ממנה ניוזנות מנכסי אביהן אחר מותו⁵⁷, עד שיתארסו או עד שיבגרו, ואפילו לא נכתב בכתובה או אפילו אין לה כתובה במקום שאין כותבין, ויש אומרים אפילו במקום שכותבין כתובה ואין שטר כתובה בידן יש להן מזונות, שאפילו מחלה האם כתובתה בפירוש, אין בידה למחול מזונות הבנות⁵⁸.

מיהו לא עשו תקנה זו אלא אגב שאר תקנות הכתובה ובמקום שיש לה כתובה, אבל במקום שאין לה כתובה גם תקנה זו לא תקנו, ומהאי טעמא נמי אפילו גירש האם חייב במזונות הבנות שלא באם תלוי הדבר.

ט. כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל

בת הנזונית⁵⁹ בתנאי כתובה אם תתארס אפילו בעודה קטנה שוב אין לה מזונות מן האחין⁶⁰, והארוס חייב במזונותיה⁶¹. ויש אומרים⁶² שלא איבדה מזונותיה מן האחין אלא א"כ נתארסה מעצמה⁶³, אבל אם נתארסה מדעת אחיה יש לה מזונות, שאין זכות היורשים להשיאה עצה שתתארס ותפסיד מזונותיה. ויש אומרים⁶⁴ שלעולם קטנה יש לה מזונות אפילו נתארסה מעצמה, שהרי מן התורה אין קדושיה קידושין שאין מעשה קטנה כלום,

⁵⁶ שו"ע ונו"כ שם קיב א

⁵⁷ אבל בחייו אינו חייב להם אם הם אחר שש דתנאי בית דין דהבנות יזונו היינו אחר מיתה. ט"ז שם ב

⁵⁸ ב"ש שם ג

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שם ג

⁶⁰ דעת הרמב"ם

⁶¹ שהרי אין לה מזונות מאחיה ואינה בוגרת כדי שתזון את עצמה וכו' ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו וכו' וכ"כ הרמב"ם ולפי זה אין הארוס חייב לזונה רק עד שתהיה בוגרת דהא משבגרה הפסידה מזונותיה אף אם לא נתארסה וזה לשון הר"ן בכתובות דף תפ"ט ע"א אפשר דלית לה מזונות אלא עד שעת בוגרת דלא מפסדה טפי אמטולתיה. ח"מ שם ח, זהו לשיטת הר"ף והרמב"ם. אבל לדעת רש"י ותוס' והרא"ש אין לה מזונות מארוס. וכתב ב"ש ונראה דהארוס י"ל קים לי כהני פוסקים.

⁶² רמ"א שם ממור בשם הרמ"ה

⁶³ אף על פי שאין מעשה קטנה כלום אפשר דמיירי שעשתה מדעת אמה או שהגיעה לעונת הפעוטות. ח"מ שם

ט

⁶⁴ רמ"א שם מהמ"מ בשם ר"ח והרשב"א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אלא א"כ נתארסה כשהיא נערה שאירוסיה אירוסין גמורין מן התורה, ואז איבדה מזונות אפילו נתארסה מדעת אחיה.

י. ממאנת יש לה מזונות... אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות

קמנה⁶⁵ יתומה שהשיאה האחים ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם, יש לה מזונות עד שתבגר, שהרי זו כמי שלא נשאת כיון שבמיון עוקרת את הנישואין למפרע.

נשאת בחיי אביה ונתגרשה או נתאלמנה אפילו לאחר מיתת אביה, וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה, הרי זו ניוזנית מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס. ויש⁶⁶ אומרים שדוקא נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, אבל משנשאת אינה חוזרת לרשות האב ואין לה מזונות. ויש אומרים⁶⁷ עוד דדוקא שנתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה⁶⁸, שכשמת אביה היתה ברשותו ונתחייבו האחים מיד במזונותיה, אבל אם נתאלמנה או נתגרשה לאחר מיתת אביה הואיל ונתארסה בחיי אביה איבדה מזונותיה. וכן עיקר.

יא. כתובתה על נכסי בעלה הראשון

יבם⁶⁹ אשת אחיו וילדה לו בת, אם לא היו לאחיו המת נכסים שאז חלה חיוב הכתובה וכל תנאיה עליו, הבת ניוזנית מנכסיו אחרי מותו, שהרי יש לאמה ממנו כתובה ותנאיה⁷⁰, אבל אם היו לאחיו המת נכסים לא חלה חיוב הכתובה על נכסי היבם רק כל שיעבוד הכתובה ותנאיה נשארו על נכסי המת, אז אין להבת מזונות, שמנכסי המת אינה ניוזנית שהרי אינו בתו, ומנכסי אביה גסאינה ניוזנית שהרי לא היתה לאמה ממנו כתובה ולא תנאי כתובה.

⁶⁵ שו"ע ונו"כ שם ד וכן מדויק ברמב"ם

⁶⁶ רמ"א מהמור וכו' רש"י תוס' והר"ן

⁶⁷ רמ"א מהרא"ש

⁶⁸ ואפי' בחיי אביה דוקא נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אבל מן הנישואין כבר נעשית יתומה בחיי האב אבל התוספו' כתבו בשם ר"ת אף מן הנישואין חוזר' לבית אביה כל שאביה חי ועיין בכתובו' דף נ"ג בתוספו' בד"ה אלמנה בבית אביה וכו'. ח"מ יא

⁶⁹ שו"ע ונו"כ שם ה

⁷⁰ ח"מ שם יב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>